

Vähärauma

Siellä missä meri tai muu vesistö on ollut lähellä on sitä ennen 1900-lukua käytetty yleensä ensisijaisena kulkuväylänä. Näin on tehty myös meidän rannikollamme. Kesällä oli luontevaa ja helppoa kuljettaa isoja kuormia veneillä, ja talvella hevosen vetämällä reellä jäätyneitä merenselkiä, jokia ja soita pitkin. Aina ei kuitenkaan päässyt hyödyntämään vesistöjä. Kevään ja syksyn kelirikkoaikana, epäsuotuisten tuulten ja myrskyjen johdosta tai määränpäähän johtavien vesiväylien puuttuessa oli turvaututtava kapeisiin ja usein huonokuntoisiin maareitteihin. Pohjanlahden ympäri kulki jo myöhäiskeskiajalla talvitie ja 1500-luvulla ratsupolku. 1600-luvulta lähtien, jolloin Pohjanlahden molemmille rannoille perustettiin uusia kaupunkeja, kehittyi kievari- ja kyytilaitos. Samoihin aikoihin alkoi talonpoikien hoitama säännöllinen postinkulku.

Vähärauman kylän halki kulkee Porista Luvialle tie, jonka eräällä osuudella voi kokea yhä harvinaisemmaksi käyneen tunteen – soratien marmorikuulamaisuuden. Tie asettaa elävällisellä pinnallaan ja liukkauden tunnullaan kulkijalle erityisiä tarkkavaisuusvaatimuksia. Vanhan tien jatkuvat nousut ja laskut mutkineen karistavat tehokkaasti myös unihiekat aamu-unisen matkaajan silmistä. Yleensä matkaja valitsee kulkureitukseen valtatie 8:n, joka on vaivattomampi ja nopeampi tapa kulkea näiden kahden paikkakunnan välillä.

Porin ja Luvian välinen vanha maantie sai virallisen postitien statuksen v. 1694, mutta liikennettä tällä kulkureitillä on ollut jo aiemmin. Vanhempi postireitti on kulkenut Eurajoen Irjanteelta Nakkilan Leistilän ja Masian kautta Ulvilaan. Tietä pitkin kulkiessa tulee väistämättä mieleen se seikka, miten paljon soratie vaatii hoitoa ja kunnossapitoa. Ennen vanhaan teiden kunnossapito ja auraus oli määrätty talonpojille, jotka tekivät raakaa työtä alkeellisilla välineillä usein kaukana kotoa. Vähärauman kylä veloitettiin muiden kylien ja talojen (85 kpl) ohella osallistumaan Luvian tien raivaukseen ja hiekan ajoon vuodesta 1687 lähtien. Nykyisin on käytössä isot ja tehokkaat koneet, kuten tiekarhut, lanat ja aura-autot.

Postinkuljetusta ja tienpitoa Luvian ja Porin välillä

Porin ja Luvian välinen tie oli vuodesta 1694 lähtien osa virallista postitietä. Vähärauman postitalonpoika Simo Pekka luopui jo vuonna 1695 toimestaan, koska hänen oli syksyisin ja keväisin vaikea ylittää Porin lahtea ja ruodutuskin vaivasi. Vähärauman ja Ahlaisten postitalollisten riesana oli aina ollut Kokemäenjoki. Porin lahti oli matala merenlahti, jonka ylittäminen sen laajuuden vuoksi ei ollut helppoa. Vuonna 1712 ehdotettiin postitien siirtoa Ahlaisten Ylikylästä Juha Siponpoika Sippolan luokse Hyvelään, koska Hyvelä sijaitsi tuolloin meren rannalla. Vielä 1800-luvulla Pohjanmaalta Turkuun tulevan postin aikatauluissa luki ”Syxyllä ja kewäillä Björneborin wirran tähden myöhemmin, kuin tawallinen on”.

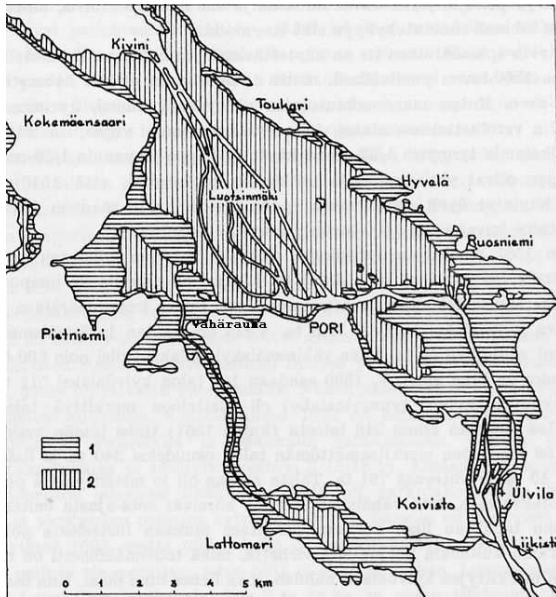
Tierasitus

1800-luvun lopulta lähtien oli tarkoituksena vapauttaa maanviljelijäväestö tierasituksesta. Vuodesta 1904 lähtien asia oli ollut useasti valtiopäivillä käsittelyssä. Vuonna 1918 maan tärkeimmät tiet otettiin valtion haltuun. Paikallistiet ja kylätiet jäivät tämän jälkeenkin edelleen kuntien ja kyläkuntien rasitukseksi yleisten teiden tullessa hoidetuksi valtion varoin ja toimesta. Yleisenä tienä oli 1920-luvulla kunnossapidettävänä Rauman kaupungista Tuorsniemen, Pietniemen ja Vähärauman kylien läpi Porin kaupunkiin kulkeva maantie. Tiellä oli siltoja Vähärauman ja Pietniemen kylissä sekä Luvian ja Porin maaseurakunna rajalla. Porin maalaiskunnan oli kunnostettava tie Porista Luvian rajalle asti ennen kuin valtio alkoi huolehtimaan niistä. Kunnat ja kyläteiden osakkaat tekivät kaikkensa saadakseen mahdollisimman monia teitä valtion hoidettavaksi. 1930-luvulla Porin ja Rauman välisen tien linjaus muutettiin kulkemaan Porista Lattomerren kautta Luvialle, ja vielä samalla vuosikymmenellä tietä oikaistiin.

Kuva: Vanha postitie saapuu Poriin Vähäraumalta vanhan hautausmaan ja vesitorninpuiston kautta. Porin ja Turun välinen etäisyys oli aikanaan 204 km, nykyään 139 km. (Kuva: Mikael Lähtenmäki).

Vähärauman kylän historiaa

Rauman kylä eli "Vähät raumat" tarkoitti nykyisen Porin kaupungin keskustan länsipuolella olevan saaren länsikärkeen 1200-luvun jälkeen muotoutuvaa kylää. Oletettavasti 1300-luvun lopulla tai 1400-luvun alkupuolella "Vähä raumat" eli vesiväylät alkoivat tukkeutua. Vähärauman kylää kutsuttiin vielä ennen Toista maailmasotaa Raumaksi. Kylä sijaitsi niin pitkällä vanhan Raumalle vievän tien varrella, että porilaisten mielestä aluetta saattoi kutsua Raumaksi, pikku-Raumaksi tai Vähäraumaksi.

Vähärauman kylä on 1300-1600 –luvulla sijainnut oheisen piirroksen mukaisesti Pietniemen ja Porin kaupungin välisessä suistossa Lattomerenojan eli nykyisen Suntinojan vieressä. Vaakaviivoituksella on merkitty vuosina 1330-1600 maatonut, pystyviivoituksella 1600-luvun jälkeen maatonut alue. Vielä 1600-luvulla Porin kaupungin edustalla on lainehtinut laaja merenlahti.

Tiloja

Vähän-Rauman tila, joka oli aiemmin kuulunut Pärnäisten kylään, oli v. 1585 tunnustettu kaupungin omaksi. Talo oli välillä autiona, mutta se mainittiin uudelleen v. 1672 lahjoitetuksi kaupungille. Vähän-Rauman talon verot oli määrätty vuodesta 1672 lähtien pormestarin palkan parantamiseksi. Myös vanhan Tommilan tilan, jonka entisillä mailla Nupurintie 11:n rakennus on, tuotot menivät Porin pormestarin palkkaan. 1850-luvulle saakka pormestari kantoi verot itse. Tämän jälkeen Porin kaupunki maksoi pormestarilleen palkkaa ja kantoi Tommilan verot itse.

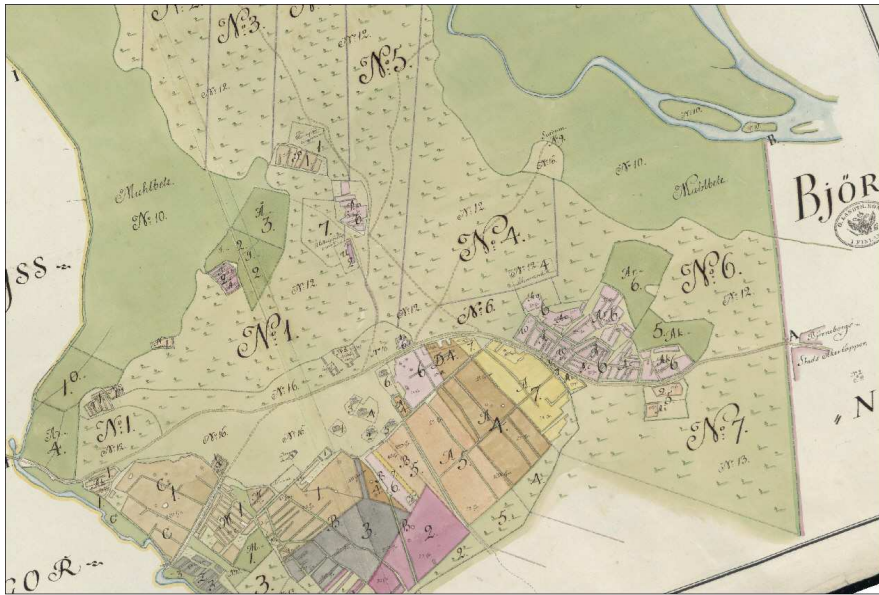
Porin maalaiskunnan Yterin kylässä asunut ratsutalonpoika Mäns Birgerinpoika on kantaisä suurelle suvulle, joka vuodesta 1663 lähtien omisti mm. Vähän-Rauman kylän Pekan talon. Cloberg-suvun kantaisä korpraali Jonas Kloberg asui Porin kaupungissa vuodesta 1725 lähtien, ja hän omisti Vähän-Rauman kylässä Langin puustellin. Suku asui Porissa vuoteen 1866 saakka. Lampuoti Juho Lang hoiti kestikievarin ja kyyditsemisen vuodesta 1911 lähtien. Uusien teiden rakentaminen, yleinen autoistuminen ja linja-autojen tulo markkinoille 1920-1930 –luvulla merkitsi vääjäämättä kestikievarilaitosten aikakauden loppua.

Vähärauman isojako

Isojako toimitettiin Ulvilan seudulla 1760-1790 –luvulla. Aiempi sarkajako oli rajoittanut mm. vuoroviljelyn kehitystä, koska kaikkien oli tehtävä maatyöt samaan aikaan. Isojaossa aiemmat erilliset sarat oli koottu talonpojittain suuremmiksi kokonaisuuksiksi. Tämä vapautti maanviljelijät tekemään kylvötyöt ja sadonkorjuun omaan tahtiin. Isojakotoimitukset hajottivat vanhat, tiiviit ryhmäkyläyhteisöt, jolloin alkoi muodostua itsenäisiä tiloja viljelysten keskelle. Tämä kehitys on yhä nähtävissä maaseudulla, jossa yhdystieltä johtaa teitä peltojen keskellä oleville tiloille.

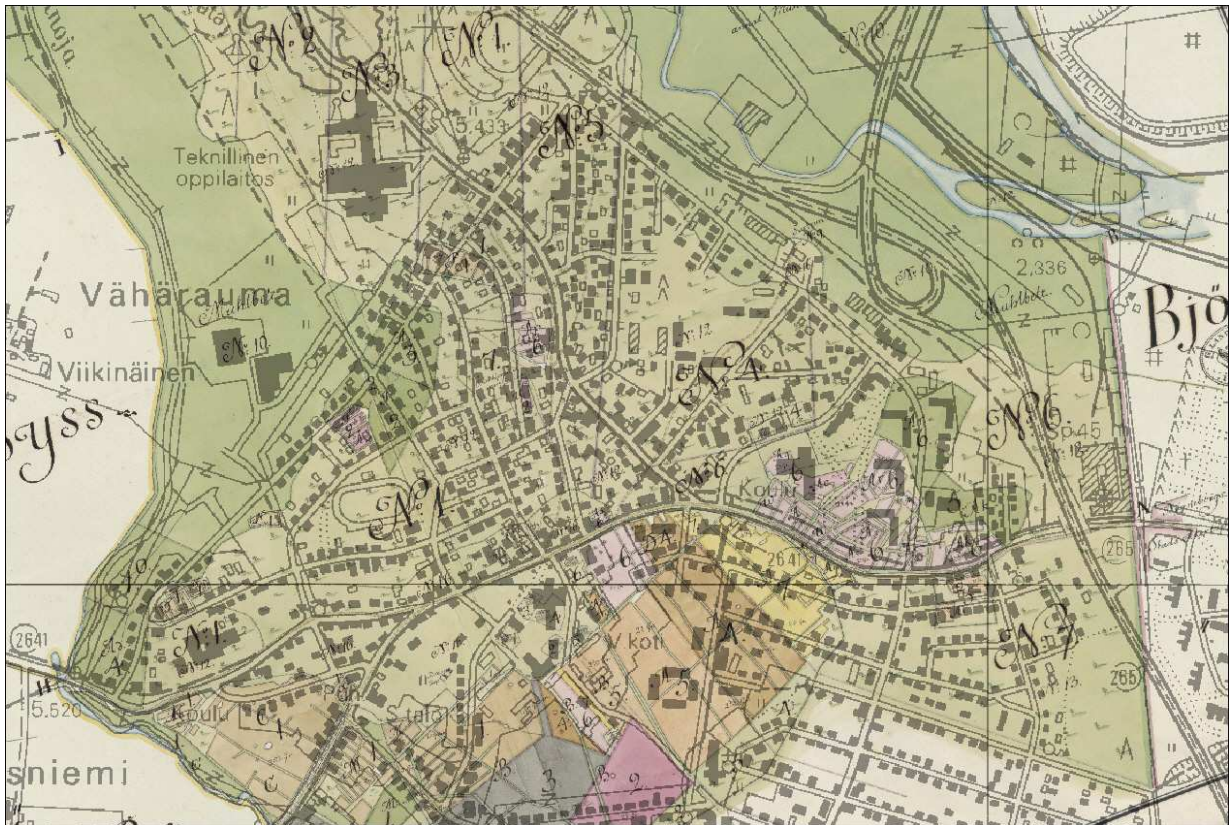
Maanmittari mittasi jakokunnan tilukset ja laati niistä kartan. Näiden pohjalta alettiin jakaa maata kylän keskeltä alkaen edeten kylien ääri-laidoille. Ensimmäin jaettiin kylien kotopellot ja niityt sekä niihin yhteydessä olleet metsät. Pellot ja niityt luokiteltiin eli jyvitetiin tuottavuuden mukaan. Keskimääräinen tuottavuus oli isojaon aikaan 6-7 jyvää siemenen lisäksi. Vähärauman peltojen sanotaan olleen v. 1764 puutteellisen ojituksen vuoksi huonosti hoidettuja. Maanmittarin tehtävä oli erittäin vaativa, ja hänen tehtävänsä oli saada maanomistajat luottamaan itseensä. Näin jakotoimitus saattoi sujua juohevasti. Maanmittarina esim. Friitalassa oli Jean Åhman ja puolueettomina miehinä lautamiehet Taneli Tulonen Vähäraumalta ja Gabriel

Kesti Hyvelästä. Tulonen oli mukana myös valtiopäivätoiminnassa, ja hän oli Tukholman valtiopäivillä v. 1769-1670. Hänet mainitaan valiokuntavaaleissa nimellä Höckert.

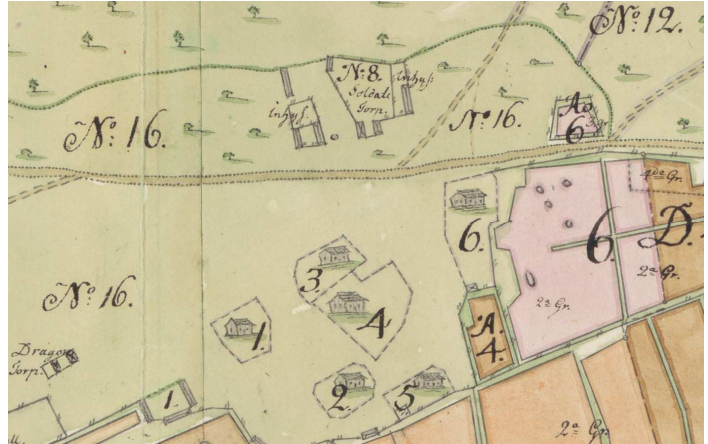
Viereisessä kartassa on Vähärauman kylän isojakokartta vuodelta 1764. Kartan on laatinut Jean Åhman, jonka Vähärauman kylässä toimittama isojako epäonnistui osittain. Hän oli toimittanut niityt ”monijakoon”, kuten jälkikäteen vuonna 1802 jakoa korjattaessa kuvailtiin. Ensimmäisessä jaossa taloille oli tullut keskimääriin 15,3 niittylohkoa. Isojan tarkoituksena oli kuitenkin ollut nimenomaan vähentää sarkajaan aikaiset kymmenet lohkot isoiksi kokonaisuudeksi. Åhmanin puolustukseksi on todettu, että koska Vähärauman

isojako oli pitäjän vanhimpia, se selittäisi alkuperäisen isojan huonon jakotuloksen. Oikealta saapuu Porista maantie, joka kulkee nykyisen Vähäraumantien linjauksella. Tiet Pietniemelle ja Tuorsniemeen menevät kutakuinkin samaa reittiä kuin lähes 250 vuotta sitten. Polku, joka on vienyt pohjoiseen kohti Pihlavaa ja Yteriä, tunnetaan nykyisin Korventienä. Kulkureitin linjaus on muuttunut mm. rakentamisen johdosta.

Yllä olevassa kuvassa on digitoituna vuoden 1765 isojakokartta ja vuoden 1996 peruskartta. Vähärauman maisema on noin 250 vuodessa muuttunut täysin. Vain Suntinoja ja osa vanhoista teistä ovat merkinä menneestä.

Kuva: Vähärauman talot vuonna 1764: 1 Liinaharjan rustholli, 2 Kapraali, 3 Pekka, 4 Lanki, 5 Kruununtalo Friisi, 6 Kruununtalo Tulonen, 7 Pormestarin rälssi (oli ilmeisesti välillä autiutilana, ei näy kuvassa), nro 8 Ruodun sotilastorppa.

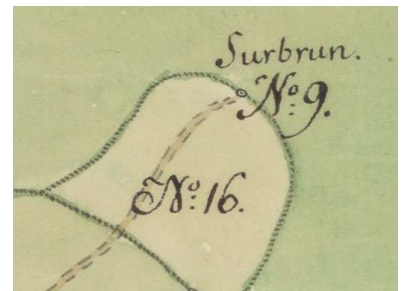

Sotarasitus

Vuonna 1590 piti armeijan komentaja Hannu Ragnvaldinpoika Raam linnaleiriä Vähärauman kylässä. Linnaleiri tarkoitti sitä, että sotaväkeä oli sijoitettu talvimajoitukseen talonpoikien koteihin. Talonpojat kustansivat sotilaiden ylläpidon, joka saattoi muodostua erittäin raskaaksi. Lisäksi linnaleireihin saattoi sisältyä sotilaiden mielivaltaista käytöstä, joka oli eräs vuosien 1596-1597 Nuijasotaan johtanut syy. Ratsupalvelus oli toinen sotarasituksen muoto. Talo saattoi verojen maksamisen sijaan varustaa armeijaan miehen ja hevosen. Vuonna 1600 tarkastuskirjuri Hannu Jaakonpoika asetti ratsumiehen mm. Vähärauman Tulosen ja Liinaharjan talojen puolesta. Liinaharjasta tuli vuodesta 1600 lähtien pysyvä ratsutila.

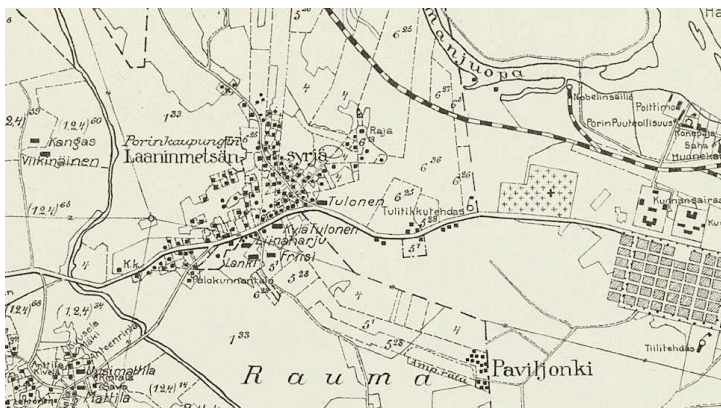
Vähärauman terveyslähde

Terveyslähde eli Suurbrunnin mäki on sijainnut arviolta nykyisen Varusmiehentie 7 koillisosassa. Tohtori Bengt Björnlund Itä-Göötanmaalta nimitettiin Turun ja Porin läänin piirilääkärin virkaan vuonna 1762. Björnlundin mainitaan ansainneen kansalaisten kunnioituksen taitavana ja toimeliaana lääkärinä. Hän avasi vuonna 1763 Vähän-Rauman maalla Porin happolähde (Björneborgs surbrunn) –nimisen terveyslähde. Björnlund rakennutti kylään kaivuhuoneen, jonne kokoontui maalta ja kaupungista ihmisiä juomaan terveysvettä. Apteekkia ei vielä tuolloin Porissa ollut, vaan lääkkeitä toimitettiin Poriin muun muassa Turusta ja Vaasasta.

Vähärauman terveyslähde sijaitsi kolmen kilometrin päässä Porin keskustasta. Lähde tarkaksi sijainniksi mainitaan "parikymmentä metriä Vähärauman ja Pihlavan-Mäntyluodon tienhaarasta pientä kylätietä pitkin kohti Mäntyluodon rautatietä". Tie päättyi pieneen mäkeen, jota kyläläiset kutsuivat "Suurbrunnin" mäeksi. Professori J. V. Hjellman kirjoitti vuonna 1934 Björneborgs Tidningissä lähteestä seuraavasti: "...mäen alla oli lähde, joka on maatunut kokonaan. Ainoastaan pieni syvennys, joka kasvaa rehevää ruohoa, on siitä enää jäljellä". Lähdepaikan voimme kuvitella nykyisen Varusmiehentie 7 lähetyville.

Tiilitehtaita ja tulitikkutehdas

1780-luvun lopulla Porissa oli kolme tiilitehdasta. Kirsteininnokan (nykyisen Keski-Porin kirkon itäpuolella) ja Hampustenmäen (nykyisen vanhan hautausmaan alueen ja Vesitornin vieressä) tehtaiden lisäksi tiilitehdas oli Vähällä-Raumalla. Tehtaan omisti tuolloinen Porin kaupungin pormestari Sacklen. Kaupunki oli alkanut rajoittaa oikeutta ottaa savea kaupungin maalta. Tämä johti tiilitehtaiden omistajien Ascholin, Clouberg ja karvari Kuhlberg mielestä

siihen, että kaupungissa alkoi olla pulaa tiilistä. Maistraatin selityksen mukaan savenottokiellolla koetettiin vaikuttaa siihen, ettei savea alettaisi kaivaa mistä tahansa. Raumankylässä oli 1900-luvulla tiilitehdas, jonka omistajana oli savenvalaja K. Högfors Porista.

Vuonna 1857 perustetun Porin Tulitikkutehdas Oy:n August Krookin suunnittelema Tikkulan tehdas sijaitsi nykyisin paremmin ABC-Tikkulana tunnetun liikennemyymälän vieressä. Kannattavuusongelmat ja koneistuminen veivät vuonna 1950 jopa 333 ihmistä työllistäneen tehtaan vähitellen kohti lopettamista. Vuodesta 1920 ruotsalaisomistuksessa ollut tehdas toimitti ennen lopettamistaan muille tehtailla enää haapasäleitä, ja vuonna 1987 tehdas suljettiin.

Uskonnollisuus

Vähäraumalla on koettu jo 1700-luvulla uskonnollista herätystä. Kuuluisan merikarvialaisen unissasaarnaajan Anna Rogelin 1770-luvulla innoittamana alkoi Gustav Malmbergin tytär Juliana pitää kotonaan rukoustilaisuuksia. Rovasti Lobell piti Julianan yöllisiä saarnoja haitallisina, koska kerrottaan työväen alkaneen saarnojen vuoksi laiminlyödä työnsä. Porin pormestari Sacklen oli sanonut kuulleensa Julianan synkän ennustuksen, jonka mukaan kaupunkia kohtaa pian yleinen hävitys (Porin kaupunki paloi seuraavan kerran vasta vuonna 1801). Pahaa verta oli aikanaan herättänyt myös se, että Vähäraumalla olivat jotkut Anna Rogelia matkien asettuneet petollisesti horrokseen saarnaamaan ankaraa tuomion julistusta.

"On se nuoriso remunnut ennenkin"

1700-luvun lopulla satakuntalaiseen elämänmenoon saatiin uusi ilmiö – nuorison levottomuus. Ensimmäisenä oireena nuoriso-ongelmasta pidettiin nuorison juhla- ja sunnuntai-iltoina harrastamaa maleksintaa ja omavaltaista käytöstä kylillä. Vuonna 1770 Nakkilassa valitettiin palvelusväen ja nuorison viettävän ylimielistä ja huonoa elämää juhla- ja pyhäpäivinä. Vuonna 1777 Porin seurakuntien jäsenten todettiin nukkuvan jumalanpalveluksissa. Tällöin asetettiin mm. Pekka Vähäraumalta valvomaan nuorisoa, jottei se aiheuttaisi häiriötä kirkossa. Myös 1800-luvun alussa valitettiin nuorison metelöinnistä ja häirinnästä, tappeluista ja rikoksista yleisillä paikoilla. Mikään ei näytä muuttuneen vuosisatojen aikana.

Ikkunavero

Rakentamiseen on ennen meidän aikaammekin liittynyt rasitteita. 1700- ja 1800-luvulla kannettiin nykyihmisestä jokseenkin oudolta kuulostavaa ikkunaveroa. Tuohon aikaan valtaosa rakennuksista oli savupirttejä, joissa oli savuluukut. Valoa pirttiin saadakseen oli hankittava ikkunoita, joista maksettiin kruunulle veroa lasien koon mukaan. Ikkunoiden määrä kuvasti tuolloin talon vaurautta. Esimerkiksi vuoden 1747 ikkunaveroluettelossa ei mainita kalliimpien (isompien) ikkunoiden luettelossa ainoatakaan tavallista talonpoikaistaloa. Vähärauman Liinaharjassa mainitaan tuolloin olleen 8 kalliimpaa ikkunaa ja 4 halvempaa, mikä kuvasti talon vaurautta.

Vähärauman VPK

Vähärauman VPK perustettiin v. 1886. Kylässä oli sattunut samana vuonna useita rakennuksia tuhonnut tulipalo eikä kylässä ollut vielä tuolloin sammutusvälineitä. Varat kaluston hankintaan saatiin nykyisinkin tutulta kuulostavin keinoin eli iltamien ja arpajaismyynnin tuotoilla sekä lahjoituksina. Vuodesta 1896 lähtien VPK:lla oli oma talo, jossa oli juhlasali ja näyttämö. Vähärauman VPK-talo paloi tuhopoltossa heinäkuun alussa vuonna 2009. Samassa palossa tuhoutui myös Liinaharjan kartanon navetan ulkorakennus.

Niityt

Viljelyn onnistumisen edellytyksenä oli karjanhoito, josta saatiin pelloille lannoitetta. Karjan ruokkimiseksi puolestaan tarvittiin niittyjä ja laitumia. Vähärauman Lassi Laurinpoika Lanki valitti vuonna 1626 omistavansa pelkästään kovanmaan niittyjä, joiden ruohonkasvu väheni vuosittain. Jokisuistossa ja muilla kosteilla alueilla niityt uudistuivat luontaisesti tulvavesien tuomien ravinteiden avulla. Luonnonniityt kasvoivat ilman hoitotoimenpiteitä, ja olivat siksi tärkeitä maanviljelijöille. Karjanhoitoa hankaloittivat entisaikaan yleisinä maaseudulla kuljeskelleet pedot, jotka tekivät tuhojaan karjalle. Karhun hevosille tai lehmillä Vähäraumalla tekemistä vahingoista on aikakirjoissa maininnat vuosilta 1620, 1632, 1649 ja 1688. Vähärauman vuoden 1764 isojakokarttaan on merkitty kylän etelälaitaan Langintien lähelle sudenkuoppa, joilla pyydettiin kylää uhanneita petoeläimiä. Kylät oli velvoitettu vuodelta 1734 peräisin olevan lain nojalla pitämään alueellaan riittävästi sudenkuoppia. Kuoppa peiteltiin ja sen päälle laitettiin houkuttimeksi sopivan saaliseläimen, esimerkiksi lampaan, raato. Kuopan ympärille oli oheisen karttaotteen mukaan Vähäraumalla rakennettu aita. Suden oli kylää lähetyessään hypättävä aidan yli, jolloin se lähes väistämättä putosi kuoppaan.

Kalastus

Kirkkoherra Gregorius Thomae omisti kalastusoikeuden (Vähä)Rauman salmessa 1650-luvulla. Tästä huolimatta Pietniemen säterin røyhkeä omistaja majuri Hans Örneram harjoitti kirkkoherran kalavesillä omavaltaista kalastusta. Kirkkoherran valitettua asiasta vuoden 1650 käräjien tuloksena vähäraumalaisia kiellettiin menemästä Rauman salmeen ennen tarkastusta. Koska salakalastus jatkui kirkkoherra valitti asiasta uudelleen v. 1655. Vuonna 1658 majuri Örneram otti kirkkoherran rysät salmesta ja vei ne kartanoonsa. Asia sovittiin käräjillä kirkkoherran ehdotettua sopuratkaisua. Majuri Örneram, aateliston edustaja, oli vuosien aikana tekemällään ilkeillä saanut lopulta laillisen oikeuden kalastaa muiden kala-apajilla.

1500-luvulla useat langetetut rangaistukset liittyivät kirkollisiin asioihin, kuten jumalanpalveluksesta pinnaamiseen. Vuosina 1561-1562 eräät vähäraumalaiset ja tuorsniemeläiset miehet olivat saaneet sakkoja, koska olivat mieluummin menneet sunnuntaina kalaan kuin kirkkoon. Nakkilan Kukonharjassa oli puolestaan neljä miestä tuomittu jalkapuuhiin, koska he olivat kalastaneet sunnuntain vastaisena yönä.

Ruotujakolaitos

Ruotujaossa tietty määrä taloja yhdistettiin ruoduksi, joka ylläpiti pestattua sotamiestä. Rauhan aikana sotamies asui torpassaan, mutta oli sodan tullessa valmiina palvelukseen. Sotamiehen kuollessa tai tultua kykenemättömäksi sotaan, piti ruodun asettaa uusi mies tilalle. Joistakin kruununtaloista muodostettiin ns. puustelli eli sotilasvirkamiestalo, joista kyseinen sotilasvirkamies nautti tuloa. Jos puustellin tulot eivät riittäneet, joutuivat muut talot maksamaan veroja, kunnes tarvittava summa tuli täyteen. Vuonna 1682 säädettiin, että rälssi-, perintö- ja kruunutilat asettavat sotamiehiä samoin perustein. Turun ja Porin läänin ruotujakosopimus on tehty joulukuussa 1694.

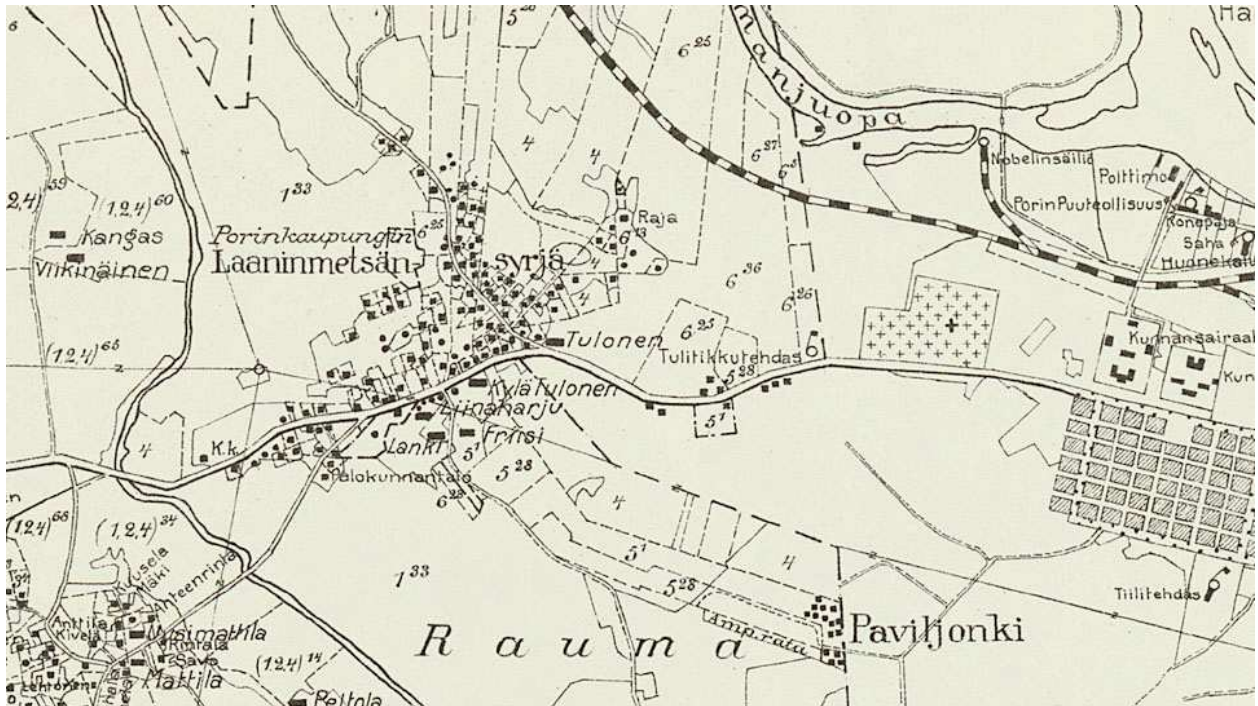
Ruodut joutuivat rekrytoimaan sotilaan, jolle oli maksettava ensin pääpalkka kahdelta vuodelta. Pääpalkan lisäksi maksettiin pestirahaa, joka oli noin 10 % pääpalkasta. Ruodun eli talojen tuli varustaa sotamiehelle torppa pelto- ja niittyalueineen. Sotilastorpan tuli sijaita niin, että siitä oli helppo matkata sotaan ja harjoituksiin. Torppaan tuli rakentaa 9 x 9 kyynärän kokoinen tupa ja 6 x 6 kyynärän kokoinen aitta sekä lato ja navetta, ja torpalla tuli olla tilaa peltoa sekä kaalimaata varten. Tämän lisäksi ruotujen oli annettava sotilaille sotilaskatselmuksia varten neljä kertaa vuodessa kokousmuonaa 5 leiviskää kuivaa leipää, 2 leiviskää muuta särvintä sekä 5,5 kuparitaalaria juomarahaksi. Ruotujen oli kuljetettava kokouksiin sotilaan eväspussi, liveri ja kivääri sekä huolehdittava hänen vaatetuksensa huollosta. Herää kysymys siitä, jäikö sotilaille muuta tehtävää kuin sodassa kuoleminen?

Myllyt

Vuonna 1676 väitettiin, että Vähärauman mylly oli rakennettu liian lähelle Tuorsniemen tiluksia. Tästä voidaan arvella myllyn rakentamisajankohdaksi samaista aikaa. Vähäraumalle oli tehty mylly myös vuonna 1696. Vähäraumalla ja Tuorsniemellä oli yhteinen ratasmylly Lattomerén ojassa v. 1770 (kartta). Koiviston kartanon omistaja Juhana Kraftman teki vuonna 1760 aloitteen Lattomerén kuivaamiseksi. Hän lähetti myöhemmin Turun maaherralle ehdotuksen Vähärauman ja Tuorsniemen padon ja myllyn avaamisesta eli myllyn yläpuolisesta veden pinnan alentamisesta. Lattomerén alempi pohjoispää päättyi kapeaan puroon, joka erotti Vähärauman ja Tuorsniemen tilukset. Tällä purolla oli paras vedenlasku, ja puron itäpäässä oli mainittu mylly.

Maassamuutto

Teollisuustuotannon kasvu aiheutti muuttoliikkeen maaseudulta kaupunkeihin. Muuttoliike johtui osittain teollisuuden tarjoamista työpaikoista, osittain väestönkasvusta. Kaupunkien esitaajamat, kuten Ulvilan kunta ja Porin maalaiskunta, muuttuivat muuttovoittoisiksi alueiksi. Maaseudun väestötiheys riippuu mm. maapohjan viljavuudesta, asutuksen iästä, jne. Porin maalaiskuntaan kasvoi laaja taajamayhteisö, johon kuuluivat mm. Tuorsniemen ja Vähärauman kylät. Langin virkatalon maalle syntyi järjestäytymätöntä mäkitupa-asutusta. Vähäraumalle syntynyt taajama-asutus ryhmittyi vuokra-asuntoihin. Mäkitupalaisuus oli Porin maalaiskunnassa runsasta varsinkin Vähäraumalla, Kokemäensaarella ja Ruosniemessä. Mäkitupalaiset työskentelivät tehtaissa ja ulkotyöläisinä, käsityöläisinä tai maatalouden päivätyöläisinä.

Kuva: Porin kaupungista Raumankylään johtavan tien varsi oli täynnä esikaupunkiasutusta jo vuonna 1920. Vähärauman kylässä ns. Ampumapaviljongin alueella oli asutustihentymä. Ote vuoden 1945 pitäjänkartasta.

Vähärauman asutustoimintaa

Porin maalaiskunnan kunnantalon myyntikomitea osti tiloja ja palstoja mm. Raumankylästä Haapalan tilan. Langin maille muodostui samoihin aikoihin Ojansivun mäkitupa-alue. 1920-luvulle tultaessa oli valtioneuvosto tehnyt päätöksen, jonka mukaan kunnille myönnetään avustusta taajaväkisten yhdyskuntien asemakaavan hankintaa varten. 1920-luvun lopulla Turun ja Porin läänin maaherra määräsi, että Raumankylään olisi hankittava asemakaava ja rakennusjärjestys. Vuonna 1929 Porin kaupunki osti tulevaisuutta ennakoiden Liinaharjan tilan, ja vuokrasi siitä 65 pientä palaa esikaupunkiasutuksen tarpeisiin. Uusia tiloja muodostettiin Rauman kylässä niin, että 1930-luvun lopulla niitä oli 324. Liinaharjan kartanoon kuului v. 1939 269 hehtaaria peltoa, joita Porin kaupunki vuokrasi viljelijöille. Sotien jälkeen 1940-1950 –luvulla kartanosta erotettiin 94 hehtaaria ja se otettiin asutuskäyttöön. Vähäraumalle rakennettiin pääasiassa pientaloja, mutta 1960-luvulla alueelle nousi ensimmäinen kerrostalo.

Vähärauma liitettiin Porin kaupunkiin v. 1941

Suomessa tehtiin 1920-1930 –luvulla useita esikaupunginomaisten alueiden liitoksia varsinaisiin kaupunkeihin. Syynä tähän oli se, että kaupunkien rajojen ulkopuolelle maalaiskuntien puolelle kasvoi sekavia asuintaajamia, joiden hallinta oli kaavoituksen puuttuessa hankalaa. Kaupungin oli omistettava hankkimansa maat, mikä osaltaan hankaloitti alueliitosten tekemistä. Kunnallisneuvos Mikko Latva ajoi vuodesta 1920 lähtien innokkaasti ns. Suur-Pori –asiaa, jossa Porin kaupunkiin liitettäisiin Porin maalaiskunta ja Ulvila. Aivan suunnitellun laajuusena Latvian ehdotus ei toteutunut. Porin maalaiskunnasta ja Ulvilan kunnasta määrättiin 1.1.1940 sisäasiainministeriön esityksestä siirrettäväksi Porin kaupunkiin mm. Toejoki, Uusikoivisto, Vanhakoivisto ja Vähärauma, Paviljonki, Hyvelä, Ruosniemi ja Tuorsniemi sekä osia Harjunpään, Vanhakylän, Saaren ja Pappilan kylistä. Perusteina olivat muun muassa Porin kaupungin alueen kasvattaminen ja elinmahdollisuuksien parantaminen. Liitos toteutettiin talvisodan vuoksi vasta vuoden 1941 alussa.